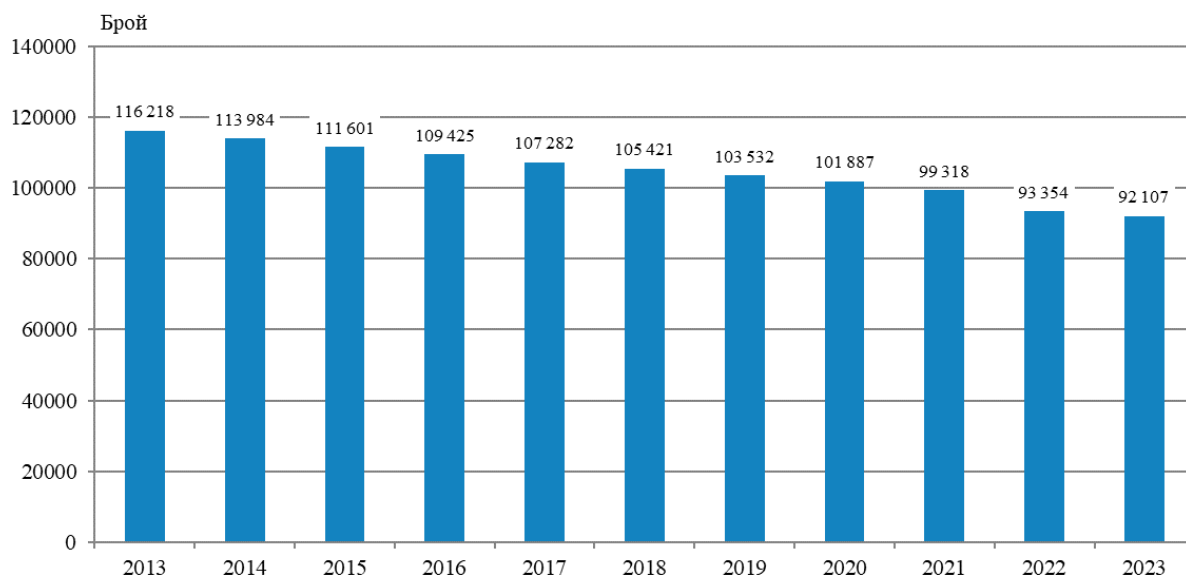

ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ В ОБЛАСТ СМОЛЯН ПРЕЗ 2023 ГОДИНА

Демографската картина на област Смолян през 2023 г. показва, че населението намалява и застарява, намалява абсолютният брой на живородените, намалява броят на умрелите лица, както и коефициентът на обща смъртност, нараства броят на изселените и заселените.

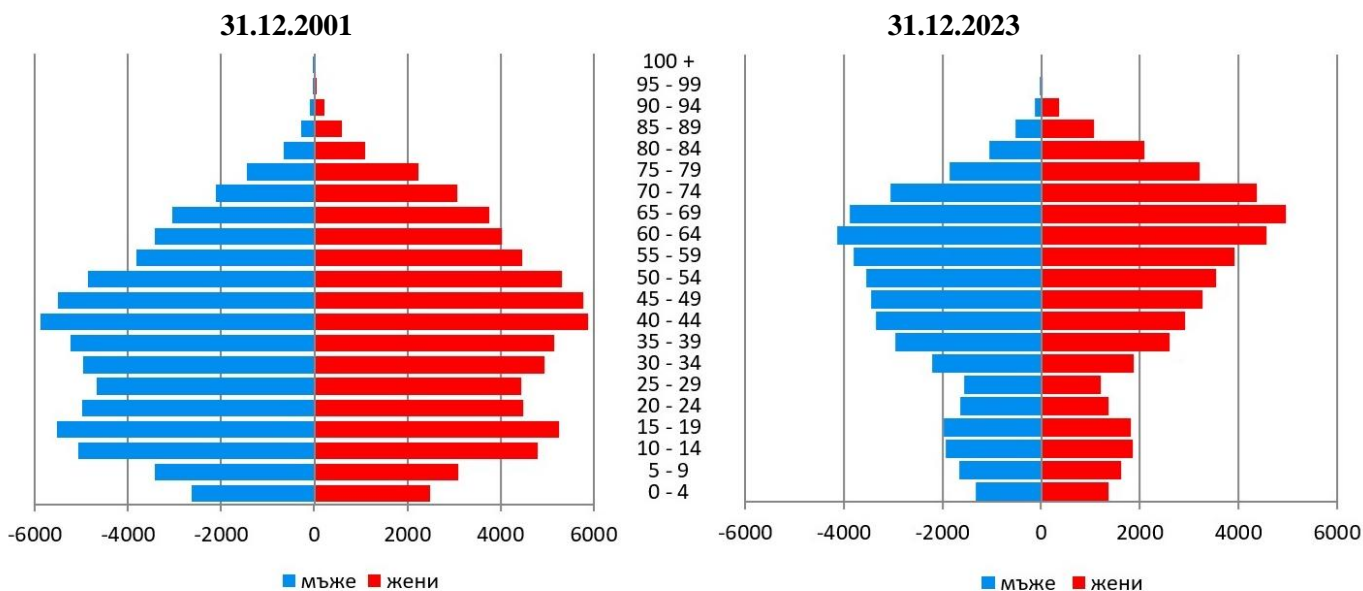
По данни от текущата демографска статистика, население на област Смолян в края на 2023 г. е 92 107 души. В сравнение с предходната година населението намалява със 1 247 души, или с 1.3% (при 0.03% за страната).

Фиг. 1. Население на област Смолян по години

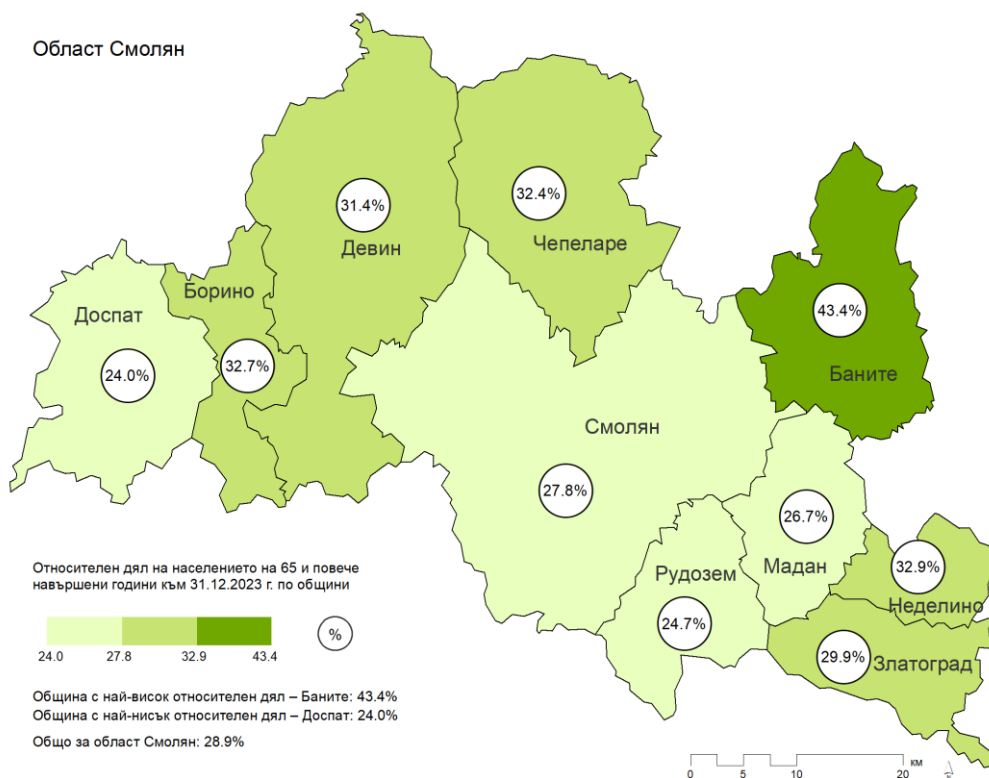

Мъжете са 44 055 (47.8%), а жените – 48 052 (52.2%), т.е. на 1 000 мъже се падат 1 091 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 51 години. С нарастване на възрастта се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на областта.

Фиг. 2. Възрастова пирамида на населението на област Смолян

Фиг. 3. Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години в област Смолян към 31.12.2023 г. по общини

Продължава процесът на остаряване на населението. В края на 2023 г. лицата на 65 и повече навършени години са 26 616, или 28.9% от населението на областта. В сравнение с 2022 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 1.1 процентни пункта, а спрямо 2015 г. увеличението е със 7.6 процентни пункта.

Процесът на остаряване е по-силно изразен сред жените, отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 33.5%, а на мъжете - 23.8%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект делът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в общините Баните (43.4%), Неделино (32.9%), Борино (32.79%) и Чепеларе (32.4%). Най-нисък е делът на възрастното население в общините Доспат - 24.0%, Рудозем - 24.7% и Мадан - 26.7%.

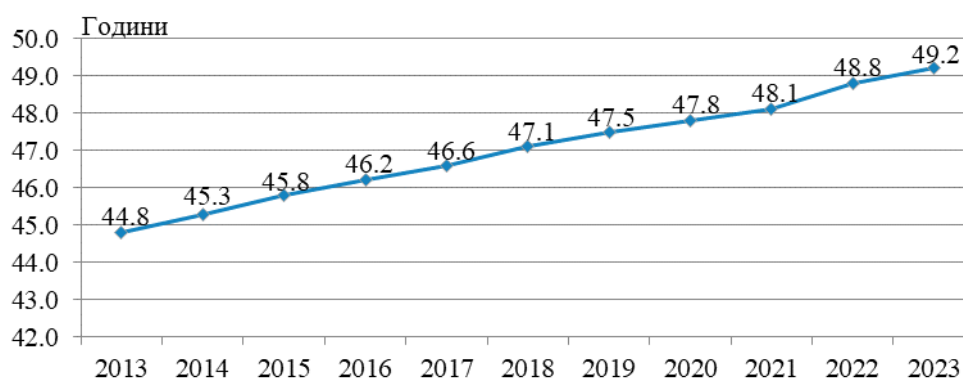
Към 31.12.2023 г. **децата до 15 години са 9 749, или 10.6% от общия брой на населението.**

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в общините Рудозем - 13.1%, Смолян – 11.4%, Доспат – 11.2% и Мадан - 11.0% от населението на общината. Най-нисък е този дял в община Баните - 5.3%.

Към 31.12.2023 г. **общият коефициент на възрастова зависимост¹ е 65.2%**, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат приблизително две лица в активна възраст. За сравнение през 2005, 2010 и 2015 г. този коефициент е бил съответно 39.2, 41.1 и 48.7%. Това съотношение е по-благоприятно в градовете – 60.1%, отколкото в селата - 72.7%. Най-неблагоприятно е съотношението в община Баните (95.1%), следвана от Чепеларе (72.5%), а най-благоприятно - в общините Доспат - 54.4%, Рудозем - 60.7 и Мадан 60.3%. За страната този показател е 61.0%, а за София (столица) - 51.5%.

Остаряването на населението води до повишаване на неговата **средна възраст**, която от 43.0 години през 2010 г. нараства на 47.8 години през 2020 г. и достига **49.2 години в края на 2023 година.**

Фиг. 4. Средна възраст на населението в област Смолян

Процесът на остаряване се проявява по различен начин при мъжете и жените, като при мъжете средната възраст на населението е 47.0 години, а при жените - 51.3 години.

¹ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

Тенденцията на остаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват, както остаряването на населението, така и законодателните промени² при определянето на възрастовите граници на населението при пенсиониране. За 2023 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 62 години за жените и 64 години и 6 месеца за мъжете.

Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2023 г. е 51 569 души, или 56.0% от цялото население, като мъжете са 27 724, а жените - 23 845. Трудоспособното население е намаляло с 1 210 души, или с 2.3% спрямо предходната година.

Към края на 2023 г. в над трудоспособна възраст са 29 938 души, или 32.5%, а под трудоспособна възраст - 10 600 души, или 11.5% от населението на областта.

Таблица 1. Население под, във и над трудоспособна възраст в област Смолян към 31.12.

Година	Трудоспособна възраст		
	под трудоспособна	в трудоспособна	над трудоспособна
2013	12.3	63.5	24.2
2014	12.3	62.5	25.2
2015	12.3	61.6	26.1
2016	12.3	61.0	26.7
2017	12.3	60.1	27.6
2018	12.3	59.4	28.3
2019	12.2	58.7	29.1
2020	12.3	58.1	29.6
2021	12.3	57.7	30.1
2022	11.7	56.5	31.7
2023	11.5	56.0	32.5

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 - 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 години). Към 31.12.2023 г. това съотношение е 44 (най-ниското в страната). За сравнение, през 2005 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 134 млади хора.

Най-благоприятно е това съотношение в общините Рудозем - 55 и Смолян - 54. Най-нисък е този показател в общините Баните и Неделино, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват съответно от 22 и 30 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

² Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 г.).

Териториално разпределение на населението

Към 31.12.2023 г. в градовете живеят 52 817, или 57.3%, а в селата – 39 290, или 42.7% от населението на областта. За страната процентите са съответно 73.5 и 26.5.

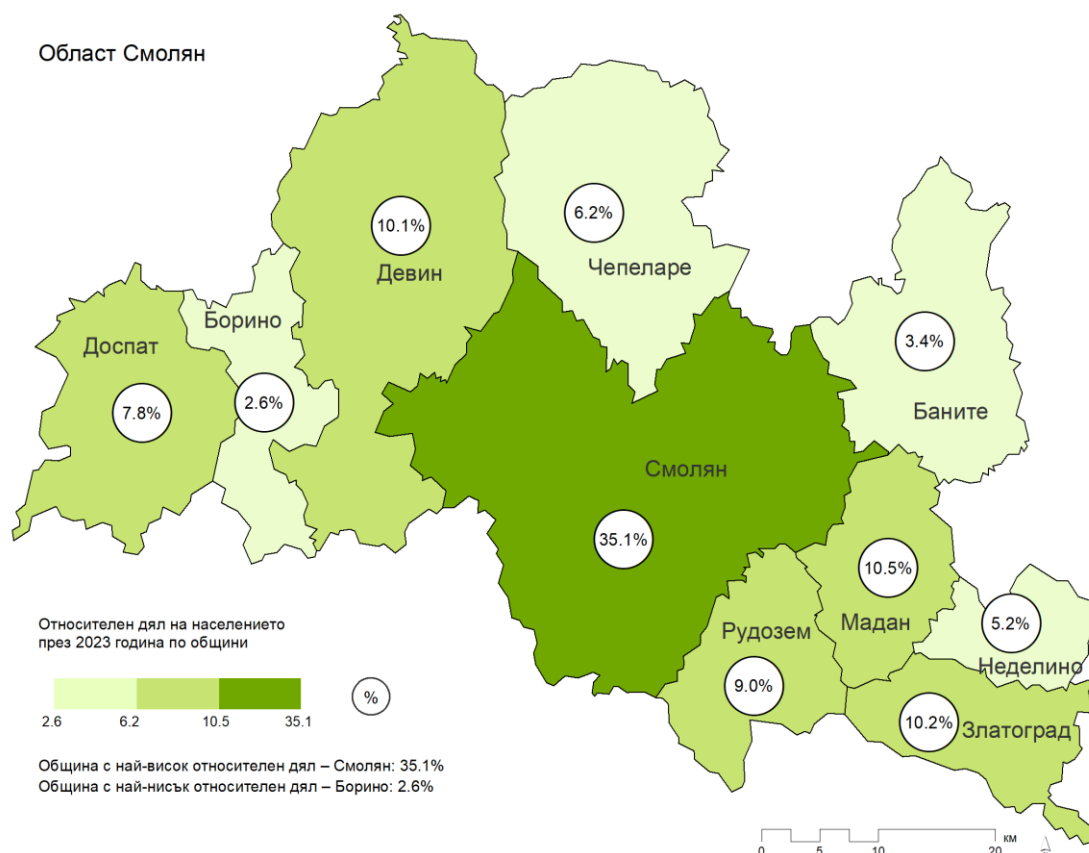
Към края на 2023 г. жителите на област Смолян живеят в 240 населени места, от които 8 са градове и 232 - села. Разпределението на населението по населени места е резултат от неговото естествено и механично движение.

Към края на годината населените места без население са 8. Най-голям брой населени места без население има в община Смолян.

В 97, или в 40.4% от населените места живеят под 50 души.

С население над 5 хил. души са три града в областта и в тях живее 38.6% от населението.

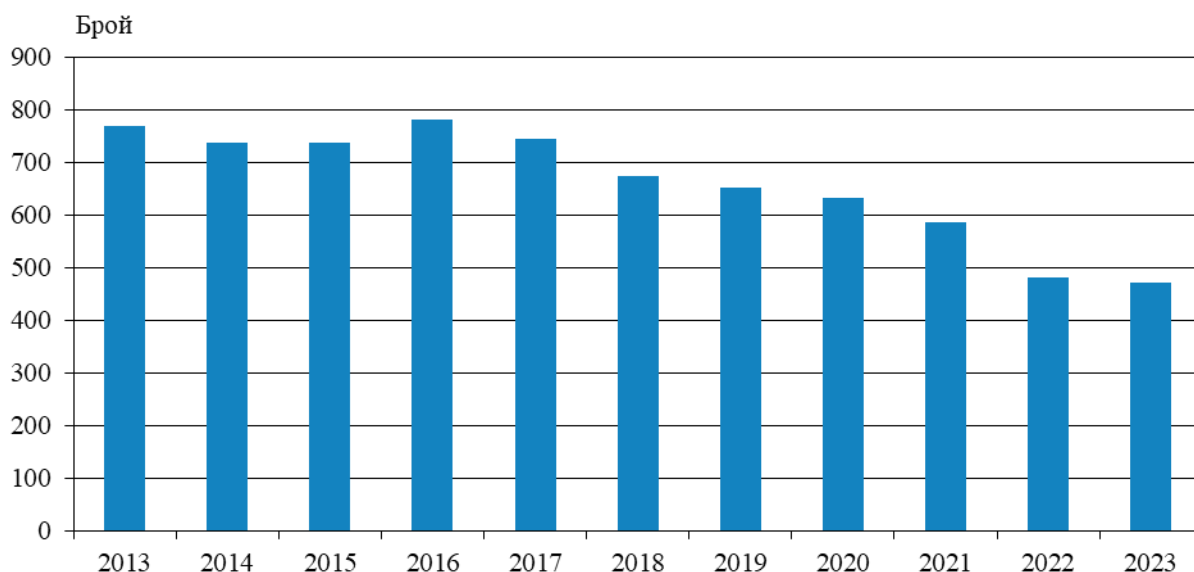
Фиг. 5. Относителен дял на населението в област Смолян по общини към 31.12.2023 година

Раждаемост

През 2023 г. в Област Смолян са регистрирани 472 родени деца, като от тях **471 (99.8%) са живородени.**

Фиг. 6. Живородени в Област Смолян през периода 2013 - 2023 година

Коефициентът на обща раждаемост³ през 2023 г. е 5.1‰.

Броят на живородените момчета (237) е с 3 по-голям от този на живородените момичета (234), или на 1 000 живородени момчета се падат 987 момичета.

В градовете и селата живородените са съответно 295 и 176 деца. Коефициентът на раждаемост в градовете е 5.5‰, а в селата - 4.5.

В териториален аспект най-висока е раждаемостта в общините Борино - 7.0‰, Рудозем – 6.8‰ и Доспат - 5.8‰. С най-ниска раждаемост през 2023 г. са общините Баните - 1.9‰, Златоград - 3.5‰ и Неделино - 4.5‰.

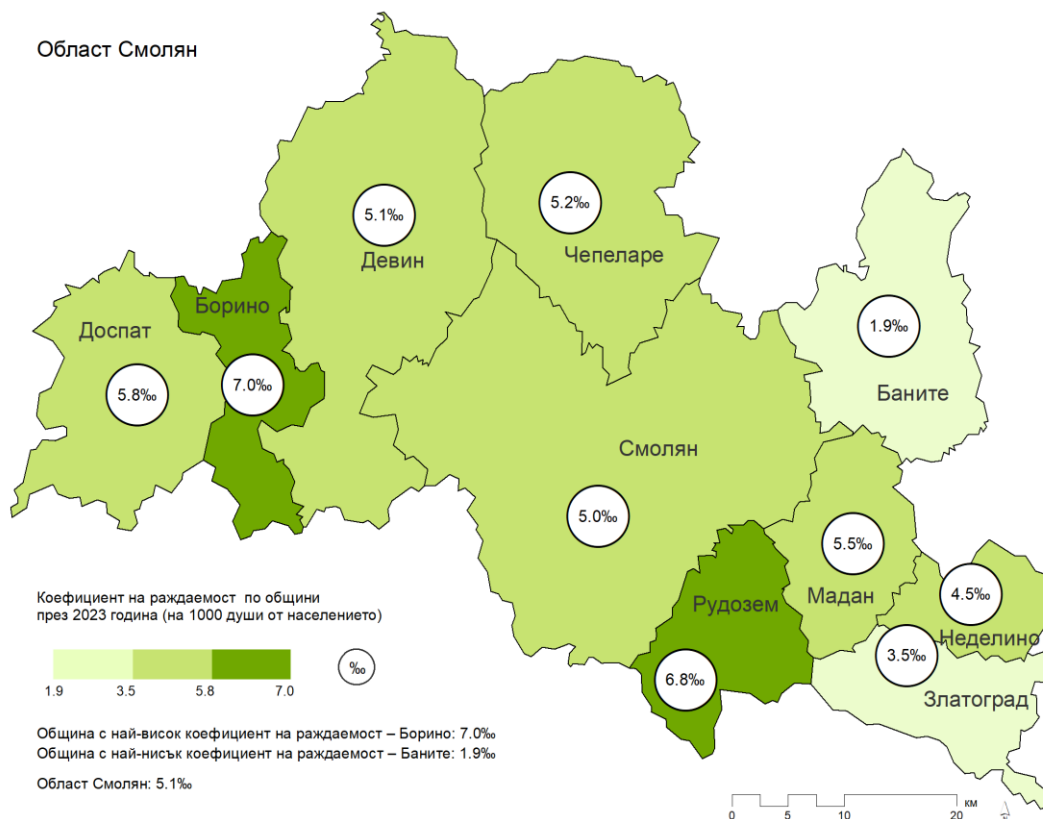
Общо за страната коефициентът на раждаемост е 8.9 на хиляда. Област Смолян е на последно място в страната по този показател, като след него са Перник - 6.4, Габрово – 6.8 и Кюстендил – 7.1.

Тоталният коефициент на плодовитост⁴ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. През 2023 г. **средният брой живородени деца от една жена е 1.45**, в градовете той е 1.43, а в селата – 1.49. За сравнение, през 2005 г. той е бил 1.14 деца, през 2015 г. - 1.28 деца, а през 2020 г. - 1.49 деца. Тоталният коефициент на плодовитост, изчислен въз основа на фертилният контингент жени, който обхваща жените на възраст 15 - 49 навършени години е преизчислен към 9.05.2024 година.

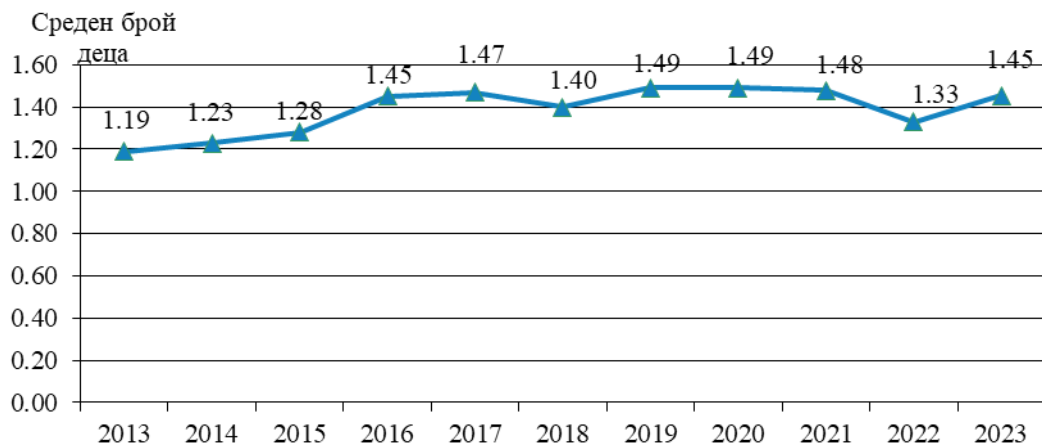
³ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

⁴ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзрастовата плодовитост през отчетата година.

Фиг. 7. Коефициент на раждаемост в област Смолян по общини през 2023 година

Фиг. 8. Тотален коефициент на плодовитост в Област Смолян през периода 2013 - 2023 година

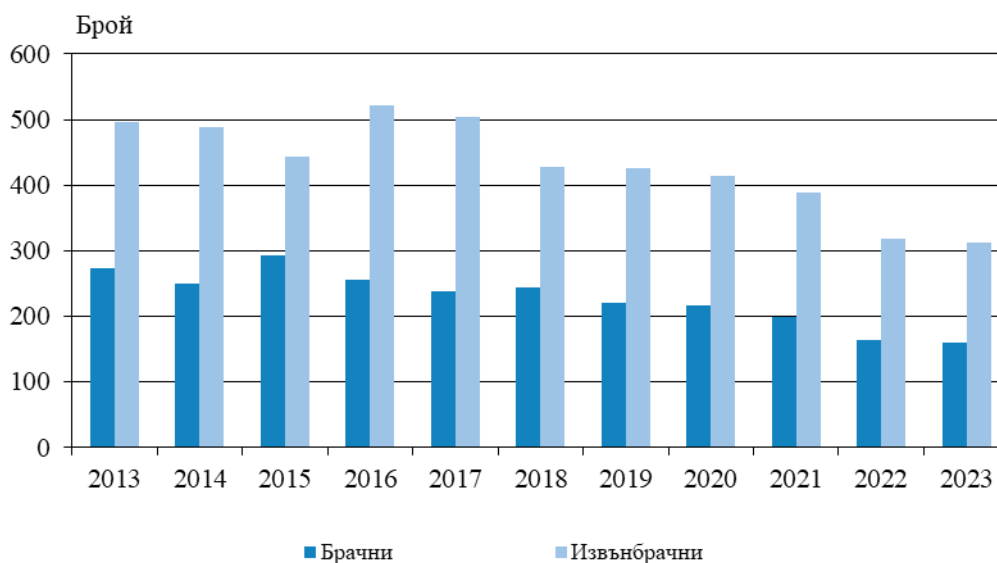
Тоталният коефициент на плодовитост общо за страната е 1.79 деца през 2023 година.

През 2023 г. средната възраст на майката при раждане на дете в областта е 29.7 години, а на първо дете - 27.9 години.

Регистрирани са 8 случая на многоплодни раждания, при 5 през 2022 година.

През 2023 г. броят на живородените извънбрачни деца е 312, или 66.2% от всички живородени.

Фиг. 9. Живородени брачни и извънбрачни деца в Област Смолян през периода 2013 - 2023 година

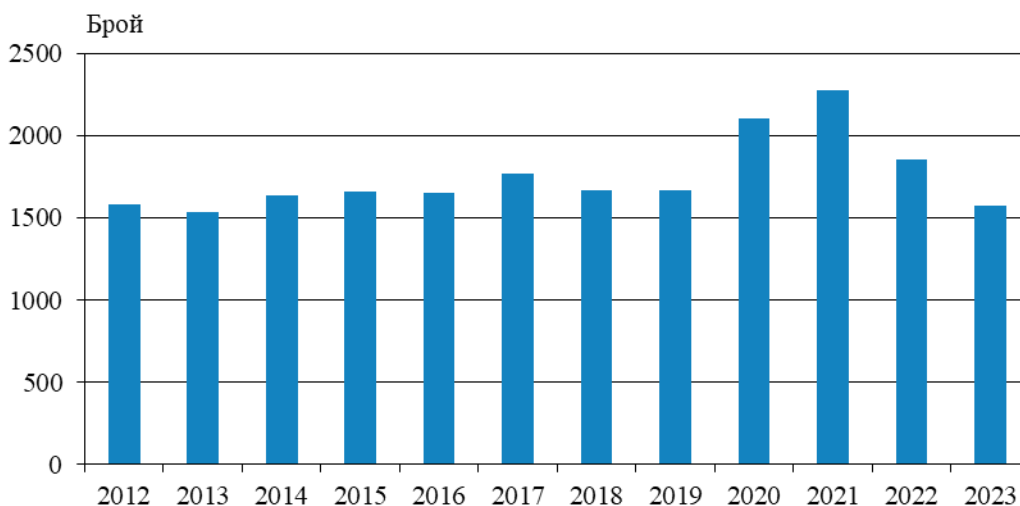
В териториален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачните живородени в общините Чепелара (83.3%), Девин (81.3%), Мадан (75.5%) и Смолян – 74.8%, а най-нисък - в Доспат (28.6%), Борино (29.4%) и Златоград и Неделино – по 54.5%.

Смъртност

През 2023 г. са умрели 1 571 души, а коефициентът на обща смъртност⁵ е 16.9‰.

Смъртността сред мъжете (18.1‰) продължава да бъде по-висока в сравнение със смъртността сред жените (15.9‰). През 2023 г. на 1 000 жени умират 1 043 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (21.4‰) отколкото в градовете (13.6‰).

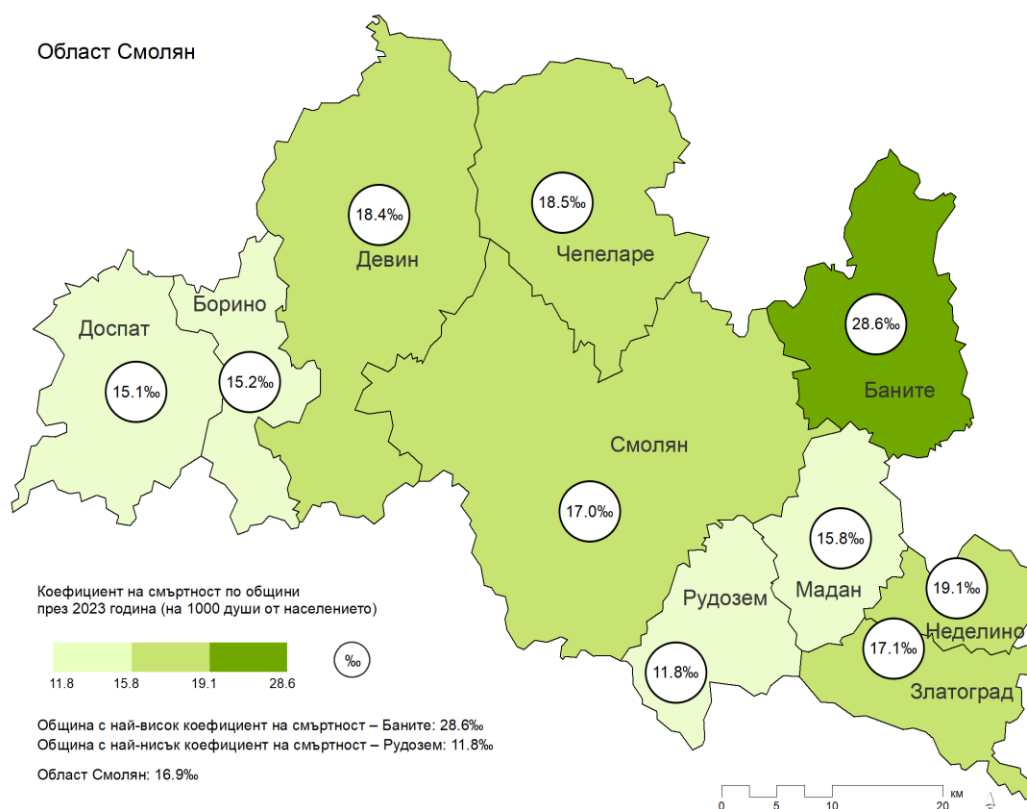
Фиг. 10. Умрели в област Смолян през периода 2013 - 2023 година

С най-висока смъртност в областта се отличават общините Баните (28.6‰), Неделино (19.1‰) и Чепеларе (18.5‰). С най-ниска смъртност са общините Рудозем - 11.8‰, Доспат - 15.1‰ и Борино - 15.2‰.

⁵ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

Фиг. 11. Коефициент на смъртност в област Смолян по общини през 2022 година
Данните и графиката да бъдат променени за 2023 г.

През 2023 г. в областта са починали 2 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност⁶ е 4.2‰.

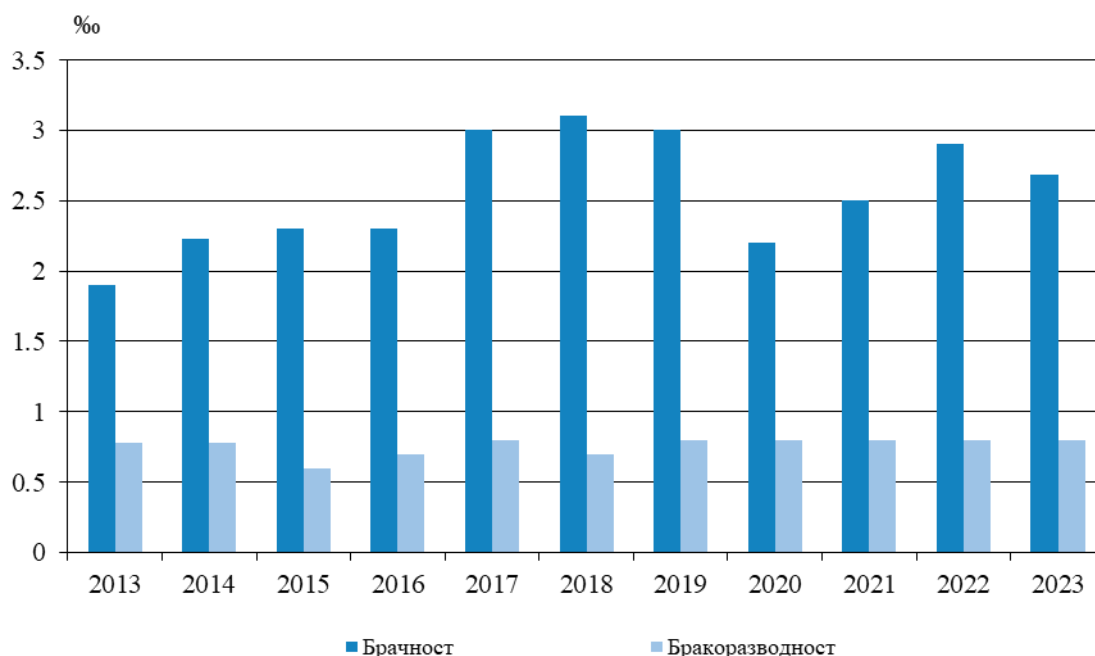
⁶ Брой умрели деца на възраст до 1 година на 1 000 живородени деца.

Бракове и бракоразводи

Регистрираните юридически бракове в област Смолян през 2023 г. са 249 и са с 18 по-малко от предходната година. От всички регистрирани бракове 50.6% (126) са сред населението в градовете, докато в селата са сключени 123 брака. Броят на сключените бракове определя коефициента на брачност⁷, който през 2013 г. е 1.9‰, а през 2023 г. - 2.7‰.

Средната възраст при сключване на първи брак на мъжете през 2023 година е 36.2, а на жените 33.1 години.

Фиг. 12. Коефициенти на брачност и бракоразводност в област Смолян през периода 2013 - 2023 година

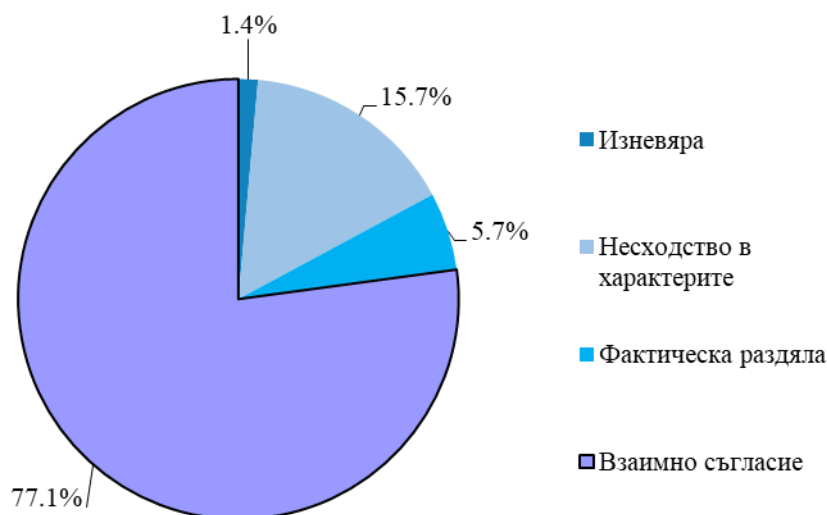
С най-много бракове на 1 000 души от населението са общините Рудозем (3.9‰), Мадан (3.5‰) и Златоград (3.1‰). Най-нисък е коефициентът на брачност в община Чепеларе - 1.7‰.

Броят на разводите през 2023 г. е 70 и е с 8 по-малко от този през 2022 година. От всички прекратени бракове 67.1% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е дялът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (77.1%), следват причините „несходство в характерите“ (15.7%), „фактическа раздяла“ (5.7%) и „изневяра“ (1.4%).

⁷ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Фиг. 13. Бракоразводи по причини в област Смолян през 2023 година

Средната възраст при бракоразвод на мъжете през 2023 година е 47.2, а на жените 44.0 години.

Миграция на населението

През 2023 г. изселените от област Смолян са 1 784, от които 245 в чужбина и 1 539 в рамките на страната, като от тях 467 сменят местоживеенето си в рамките на областта. От Смолян в Пловдив са се преместили 531 души. По-голям е броят на изселените мъже (901) в сравнение с този на жените (883).

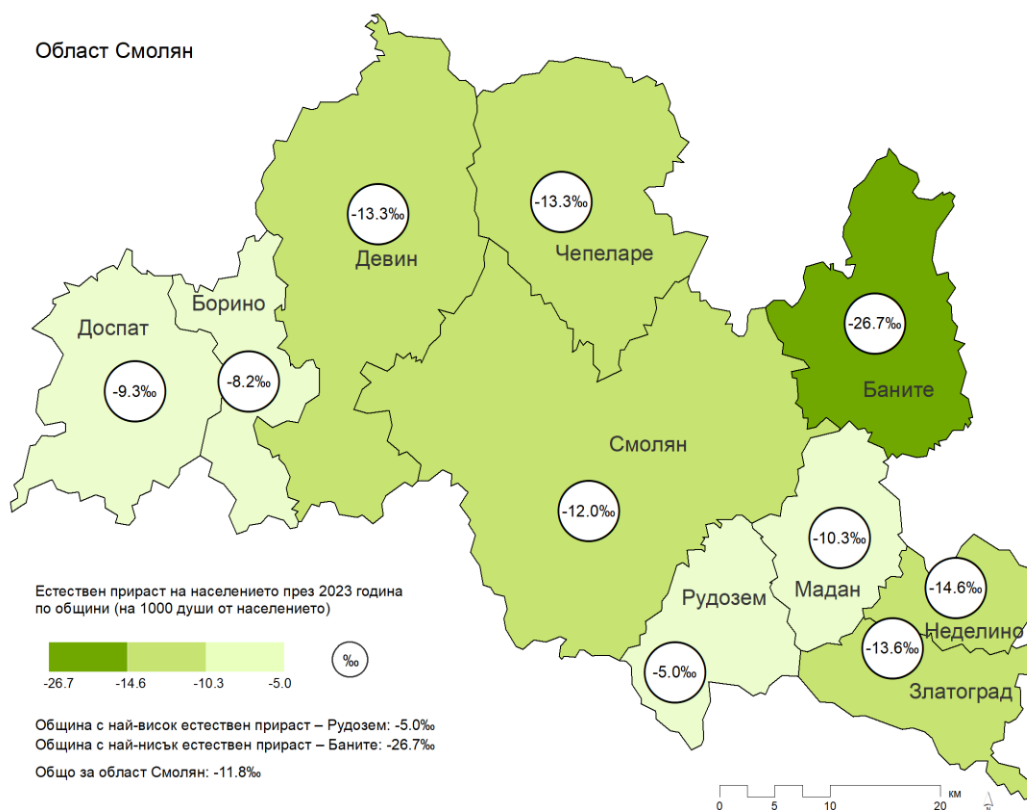
През 2023 г. заселените в областта са 1 637 (1 336 през 2022 г.), като и тук мъжете са повече – 847, а жените – 790.

Естествен и механичен прираст на населението

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на област Смолян се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението. **През 2023 г. в резултат на отрицателния естествен прираст населението на областта е намаляло с 1 100 души.**

Фиг. 14. Естествен прираст на населението в област Смолян през 2023 г. по общини (на 1 000 души)

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 11.8%. Коефициентът на естествен прираст в градовете е минус 8.1‰, а в селата - минус 16.9‰, или намалението на населението в областта в резултат на естествения прираст се дължи предимно на негативните демографски тенденции в селата.

През 2023 г. всички общини в област Смолян имат отрицателен естествен прираст.

С най-малки по абсолютна стойност коефициенти на отрицателен естествен прираст са общините Рудозем (-5.0‰), Борино (-8.2‰) и Доспат (-9.3‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст са общините Баните, Неделино и Златоград, в които той достига съответно минус 26.7, минус 14.6 и минус 13.6‰.

Коефициентът на естествения прираст общо за страната през 2023 г. е минус 6.8‰.

С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са областите София(столица) (-1.5‰), Сливен (-3.0‰) и Благоевград (-4.4‰). С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин - минус 16.2‰, следвана от областите Габрово - минус 15.1‰, и Монтана, Кюстендил и Перник - минус 13.8‰.

ТЕРИТОРИАЛНО СТАТИСТИЧЕСКО БЮРО - ЮГ
ОТДЕЛ „СТАТИСТИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ - СМОЛЯН“

Съществено влияние върху броя и структурите на населението оказва и механичният прираст (нетното салдо от миграцията), който също е отрицателен - минус 147 души. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от областта.

Намалението на населението в резултат на миграцията (вътрешна и външна), измерено чрез коефициента на нетната миграция, е -1.6‰.

През 2023 г., за разлика от предходната година, не всички общини на област Смолян имат отрицателен механичен прираст. С най-голямо намаление на населението в резултат на миграция са общините Доспат (-8.9‰), Златоград (-5.7‰) и Мадан (-5.5‰), а увеличение има в общините Борино (12.3‰), Баните (8.4‰), Чепеларе (7.3‰) и Неделино (3.9‰).

Методологични бележки

Броят и структурите на населението към края на всяка година се изчисляват на базата на данните от предходната година и данните за естественото и механичното движение на населението през текущата година. В годините на преброяванията се правят преизчисления на населението в края на съответната година.

При изчисляване на демографските показатели се използва съвкупността на средногодишното население. Средногодишният брой на населението е средна аритметична величина от изчисленото население към края на предходната и края на отчетната година.

Източник на данните за броя и структурите на населението е Статистическият регистър на населението, поддържан от Националния статистически институт. Източник на данните за естественото и механичното движение на населението (раждания, умирация, бракове, разводи, вътрешна миграция) е Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението. Те се регистрират чрез документите образци ЕСГРАОН - ТДС: съобщение за раждане, съобщение за сключен граждански брак, съобщение за прекратен граждански брак, съобщение за смърт и адресна карта за промяна на настоящ адрес.

Източник на данните за външната миграция са Единната система за гражданска регистрация и административно обслужване на населението, образец ЕСГРАОН - ТДС: адресна карта за промяна на настоящ адрес; Националната агенция за приходите; Националният осигурителен институт; Министерството на вътрешните работи; Оценки на емиграционните потоци.

Данните за броя на населението и за настъпилите демографски събития в териториален разрез са представени според административно-териториалното устройство на страната към 31.12. на съответната година (населени места, общини, области) и статистически райони по настоящ адрес. Това е адресът, който отговаря на документално заявеното местоживееене на лицето.

Възрастта на населението в края на годината е изчислена към 31.12. в навършени години. Възрастта на лицата при настъпване на демографско събитие се изчислява в навършени години въз основа на датата на раждане и датата на съответното събитие, т.е. възрастта, която лицата са достигнали при настъпване на събитието.